

Chứng sa sút trí tuệ tiền đỉnh thái dương (Frontotemporal dementia)

Tờ trợ giúp này mô tả chứng sa sút trí tuệ tiền đỉnh thái dương, cũng như nguyên nhân, tiến triển và cách điều trị.

- Chứng sa sút trí tuệ mô tả một tập hợp các triệu chứng do các bệnh ảnh hưởng đến não bộ gây ra.
- Chứng sa sút trí tuệ tiền đỉnh thái dương gây tổn thương dần ở một trong hai hoặc cả hai thùy tiền đỉnh hoặc thái dương của não.
- Chứng sa sút trí tuệ tiền đỉnh thái dương có thể ảnh hưởng đến một hoặc nhiều điều sau đây: hành vi, tính cách, ngôn ngữ và cử động.
- Trí nhớ thường không bị ảnh hưởng, đặc biệt là trong giai đoạn đầu của bệnh này.
- Chứng sa sút trí tuệ tiền đỉnh thái dương thường được chẩn đoán ở những người dưới 65 tuổi.

Các dấu hiệu và triệu chứng của chứng sa sút trí tuệ tiền đỉnh thái dương

Có nhiều loại sa sút trí tuệ tiền đỉnh thái dương khác nhau, với các triệu chứng tùy thuộc vào vùng nào của não bị ảnh hưởng trước tiên.

Chứng sa sút trí tuệ tiền đỉnh thái dương ngày càng tăng và ảnh hưởng đến mỗi người mỗi khác. Điều này có nghĩa là ban đầu các triệu chứng có thể nhẹ nhưng dần dà sẽ trầm trọng hơn.

Mỗi loại sa sút trí tuệ tiền đỉnh thái dương có các dấu hiệu và triệu chứng riêng.

Biến thể hành vi chứng sa sút trí tuệ tiền đỉnh thái dương

Khi thùy tiền đỉnh bị ảnh hưởng trước, những thay đổi chính là về tính cách và hành vi: trường hợp này được gọi là biến thể hành vi chứng sa sút trí tuệ tiền đỉnh thái dương. Trong loại sa sút trí tuệ tiền đỉnh thái dương này, các vùng não kiểm soát hành vi, phán đoán, đồng cảm và tầm nhìn xa bị tổn thương.

Các triệu chứng ở mỗi người mỗi khác, tùy thuộc vào vùng nào của thùy tiền đình bị tổn thương. Một số người trở nên thờ ơ, trong khi những người khác trở nên không kiềm chế; một số có thể luân phiên giữa thờ ơ và không kiềm chế.

Các triệu chứng phổ biến bao gồm:

- tâm trạng và hành vi cố định, tỏ ra ích kỷ và không thể thích nghi với các tình huống mới
- mất sự đồng cảm, sự ảm áp về cảm xúc và phản ứng cảm xúc đối với người khác
- thờ ơ hoặc thiếu động lực, từ bỏ sở thích hoặc tránh tiếp xúc xã hội
- mất sự kiềm chế thông thường, nói chuyện với người lạ hoặc thể hiện hành vi xấu hổ
- khó khăn trong lý luận, phán xét và lập kế hoạch
- dễ bị phân tâm hoặc bốc đồng
- thay đổi trong cách ăn uống, chẳng hạn như thèm đồ ăn ngọt, ăn quá nhiều hoặc sở thích ăn uống bất thường
- giảm việc tự chăm sóc và vệ sinh cá nhân
- thiếu hiểu biết
- các hành vi vận động (thể chất) lặp đi lặp lại như thu thập, đếm và gõ.

Tình trạng mất ngôn ngữ ngày càng tăng

Khi các thùy thái dương bị ảnh hưởng trước, sẽ xảy ra tình trạng mất kỹ năng ngôn ngữ: đây được gọi là tình trạng mất ngôn ngữ ngày càng tăng. Trong loại chứng sa sút trí tuệ tiền đình thái dương này, các khía cạnh khác của suy nghĩ, nhận thức và hành vi không bị ảnh hưởng nhiều trong giai đoạn đầu.

Có hai loại sa sút trí tuệ tiền đình thái dương phổ biến hơn khi ngôn ngữ bị suy giảm:

Chứng sa sút trí tuệ ngữ nghĩa

Sa sút trí tuệ ngữ nghĩa là sự thay đổi của thùy thái dương, mà người bệnh khó tìm được nghĩa cho từ, tìm từ chính xác hoặc khả năng nhớ tên người và đồ vật bị mất dần. Đọc, đánh vần, hiểu và diễn đạt thường không bị ảnh hưởng.

Các triệu chứng sa sút trí tuệ ngữ nghĩa bao gồm:

- dần dần mất đi nhiều từ vựng, thay vào đó sử dụng các từ chung chung hơn
- mất khả năng hiểu các từ đơn lẻ, đặc biệt là những từ không phổ biến
- khó tìm đúng từ hoặc tên của ai đó
- quên những đồ vật quen thuộc được sử dụng để làm gì hoặc không thể gọi tên chúng.

Tuy nhiên, ngữ pháp và khả năng nói trôi chảy vẫn còn, vì vậy người bị bệnh này có vẻ như nói trôi chảy nhưng lời nói của họ có thể vô nghĩa.

Nhiều người bị chứng sa sút trí tuệ ngữ nghĩa vẫn duy trì được khả năng thực hiện các chức năng khác (chẳng hạn như kỹ năng ra quyết định hoặc vận động) và có thể thực hiện các sinh hoạt hàng ngày cho đến giai đoạn rất muộn của bệnh. Những thay đổi về hành vi cũng có thể xuất hiện, chẳng hạn như bị ám ảnh về thói quen hàng ngày và phản ứng cảm xúc.

Tình trạng mất thông thạo ngôn ngữ ngày càng tăng

Trong loại chứng sa sút trí tuệ tiền đình thái dương này, người bệnh sẽ gặp khó khăn khi nói và dần dà sẽ mất khả năng nói lưu loát.

Các triệu chứng khác nhau, nhưng bao gồm:

- nói khác đi, chẳng hạn như nói chậm, nói lắp hoặc nói ngọng
- nói vẫn rõ ràng, nhưng nói sai từ, sử dụng ngữ pháp sai hoặc sử dụng các cụm từ ngắn hơn hoặc không đầy đủ
- khó theo dõi các cuộc trò chuyện, giao tiếp với các nhóm người hoặc sử dụng điện thoại
- khả năng đọc và viết giảm sút.

Chồng chéo các kỹ năng vận động

Một số ít người bị ảnh hưởng bởi chứng sa sút trí tuệ tiền đình thái dương cũng đưa đến các bệnh ảnh hưởng đến chuyển động của họ. Các triệu chứng vận động có thể xảy ra trước hoặc sau khi các triệu chứng sa sút trí tuệ xuất hiện lần đầu tiên. Những bệnh này tương đối hiếm, nhưng bao gồm bệnh thần kinh vận động và các bệnh về cử động khác như hội chứng vỏ não và bệnh mất điều khiển chuyển động cơ thể.

Nguyên nhân gây ra chứng sa sút trí tuệ tiền đình thái dương là gì

Chứng sa sút trí tuệ tiền đình thái dương là do bệnh não gây ra, nhưng nguyên nhân tại sao một số người bị bệnh này vẫn chưa được biết (ngoại trừ chứng sa sút trí tuệ tiền đình thái dương có tính chất gia đình, do đột biến gen gây ra). Những người bị chứng sa sút trí tuệ tiền đình thái dương có thể có một trong số những thay đổi cơ bản khác nhau trong các tế bào não ở thùy tiền đình hoặc thùy thái dương hoặc cả hai.

Ai bị sa sút trí tuệ tiền đình thái dương

Bất cứ ai cũng có thể bị chứng sa sút trí tuệ tiền đình thái dương.

Các triệu chứng của chứng sa sút trí tuệ tiền đình thái dương thường xảy ra ở độ tuổi từ 40 đến 65, mặc dù nó có thể ảnh hưởng đến những người trẻ hơn hoặc lớn tuổi hơn. Gần một phần ba số người bị chứng sa sút trí tuệ tiền đình thái dương có bệnh sử gia đình bị chứng sa sút trí tuệ. Tuy nhiên, chỉ có khoảng 10 đến 15 phần trăm những người bị bệnh này bị chứng sa sút trí tuệ tiền đình thái dương có tính chất gia đình do đột biến gen.

Cơ sở di truyền của bệnh này chưa được hiểu đầy đủ và vẫn đang được nghiên cứu.

Chẩn đoán chứng sa sút trí tuệ

Điều quan trọng là một người nghi ngờ bị chứng sa sút trí tuệ tiền đình thái dương phải được bác sĩ thần kinh, bác sĩ lão khoa hoặc bác sĩ tâm thần chuyên về chứng sa sút trí tuệ thăm định.

Một cuộc thăm định điển hình bao gồm:

- bệnh sử chi tiết từ người đó
- một cuộc trò chuyện, nếu có thể, với một thân nhân ruột thịt hoặc người chăm sóc đã quan sát thấy các triệu chứng, khi chúng bắt đầu và tần suất chúng xảy ra
- khám thể chất

- xét nghiệm máu và nước tiểu
- giám định tâm thần
- thăm định thần kinh (kiểm tra khả năng nhận thức như hiểu và giải quyết vấn đề)
- chụp hình não (chụp cộng hưởng từ, được gọi là MRI).

Những lựa chọn điều trị

Hiện tại không có phương pháp điều trị nào có thể chữa khỏi hoặc làm chậm sự tiến triển của bệnh, nhưng một số thử nghiệm lâm sàng hiện đang được tiến hành ở Úc và trên thế giới.

Các liệu pháp khác nhau có thể giúp giảm một số triệu chứng, chẳng hạn như thay đổi hành vi và ngôn ngữ.

- Nói chuyện với một chuyên viên tư vấn hoặc chuyên viên tâm lý là điều quan trọng để giúp kiểm soát những thay đổi về hành vi và tâm trạng.
- Liệu pháp phục hồi chức năng có thể giúp cải thiện hoạt động hàng ngày tại nhà.
- Liệu pháp ngữ âm có thể giúp những người bị chứng sa sút trí tuệ ngữ nghĩa và tình trạng mất thông thạo ngôn ngữ ngày càng tăng phát triển các phương pháp giao tiếp thay thế.

Thuốc có thể giúp cho các triệu chứng phụ như trầm cảm hoặc rối loạn giấc ngủ.

Tìm hiểu thêm về chứng sa sút trí tuệ tiền đình thái dương và tác động của nó đối với não bộ có thể giúp những người khác hiểu được lý do tại sao một người nào đó lại có cách hành xử đặc biệt.

Với sự hỗ trợ, các thành viên gia đình và người chăm sóc có thể có các biện pháp để hỗ trợ cho người bị tác động bởi các triệu chứng hành vi và tâm lý.

Chứng sa sút trí tuệ tiền đình thái dương tiến triển như thế nào

Chứng sa sút trí tuệ tiền đình thái dương là một bệnh nan y. Khi bệnh tiến triển, các vùng bổ sung của não có thể bị ảnh hưởng. Nó gây ra sự suy giảm dần dần và không thể đảo ngược khả năng của một người trong nhiều năm.

Bài đọc thêm và các nguồn tài liệu

- **Dịch vụ thư viện về Chứng Sa sút Trí tuệ Úc**
Truy cập: dementia.org.au/library
- **Hỗ trợ về chứng Sa sút Trí tuệ Úc**
Truy cập: dementia.org.au/support
- **Chương trình giáo dục về chứng Sa sút Trí tuệ Úc**
Truy cập: dementia.org.au/education
- **Nhóm Nghiên cứu về Chứng Sa sút Trí tuệ Tiền đình Thái dương (FRONTIER)**
Truy cập: frontierftd.org
- **Hiệp hội về Chứng Sa sút Trí tuệ Tiền đình Thái dương Úc (AFTDA)**
Truy cập: theaftd.org.au
- **Bộ Công cụ FTD**
Truy cập: ecdc.org.au/ftd-toolkit

Thông tin thêm

Dementia Australia cung cấp hỗ trợ, thông tin, giáo dục và tư vấn.

**Đường dây Trợ giúp người bị Chứng Sa sút Trí tuệ Toàn quốc:
1800 100 500**

Để được trợ giúp về ngôn ngữ: 131 450

Truy cập trang mạng của chúng tôi: dementia.org.au